

Οι εκπαιδευτικές μέθοδοι που εφαρμόζουν οι εκπαιδευτές ενηλίκων στην περίπτωση των νέων εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (NEETs)

Teaching methods implemented by adult educators when working with young people not in employment, education or training (NEETs)

Ανθή Κυριακοπούλου, *Ερευνήτρια, MEd, PhD, anthie.kyriakopoulou@gmail.com*

Γεώργιος Ερρίκος Χλαπάνης, *Μέλος ΣΕΠ του ΕΑΠ, PhD, hlapanis@aegean.gr*

Anthie Kyriakopoulou, *Researcher, MEd, PhD, anthie.kyriakopoulou@gmail.com*

Georgios Errikos Chlapanis, *Hellenic Open University, PhD, hlapanis@aegean.gr*

Abstract: This study presents a quantitative survey conducted with a sample of 65 adult educators by means of a questionnaire. It focuses on the teaching methods implemented by adult educators within the context of education programmes addressed to young people not in employment, education or training (NEETs) in Greece. As this topic has not been sufficiently studied, the study seeks to close research gaps. The findings showed that adult educators in Greece implement learner-centred teaching methods when they work with NEETs, confirming that these methods are the most appropriate ones for this group of learners. However, they seem not to utilize to the greatest possible extent available tools that may support their teaching work. Also, NEETs' dysfunctional habits of mind seem not to be taken sufficiently into account. The survey findings may be utilized in the design of professional development activities to better support adult educators working with NEETs as well as in the design of education programmes for NEETs to better support their learning process.

Keywords: adult educators, teaching methods, young people not in employment, education or training, NEETs.

Περίληψη: Η παρούσα εργασία παρουσιάζει μία έρευνα συλλογής ποσοτικών δεδομένων, η οποία διενεργήθηκε μέσω ερωτηματολογίου σε δείγμα 65 εκπαιδευτών ενηλίκων. Διερευνά τις εκπαιδευτικές τεχνικές που εφαρμόζουν οι εκπαιδευτές ενηλίκων στο πλαίσιο εκπαιδευτικών παρεμβάσεων που απευθύνονται σε νέους εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (NEETs) στην Ελλάδα. Καθώς το θέμα δεν έχει μελετηθεί επαρκώς, η παρούσα εργασία επιδιώκει να καλύψει ερευνητικά κενά. Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι οι εκπαιδευτές ενηλίκων στην Ελλάδα εφαρμόζουν μαθητοκεντρικές εκπαιδευτικές τεχνικές όταν απευθύνονται σε NEETs, επιβεβαιώνοντας τις εν λόγω μεθόδους ως τις καταλληλότερες στην περίπτωση τους. Ωστόσο, φαίνονται να μην αξιοποιούν στον μέγιστο δυνατό βαθμό διαθέσιμα εργαλεία υποστήριξης του εκπαιδευτικού τους έργου και να μην λαμβάνουν επαρκώς υπόψη ορισμένες πιθανές δυσλειτουργικές νοητικές συνήθειες των NEETs. Τα ευρήματα της έρευνας μπορούν να αξιοποιηθούν κατά τον σχεδιασμό προγραμμάτων επιμόρφωσης για την αρτιότερη

υποστήριξη των εκπαιδευτών ενηλίκων που εργάζονται με NEETs, καθώς επίσης και κατά τον σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων για NEETs για την αρτιότερη υποστήριξη της μαθησιακής διαδικασίας.

Λέξεις κλειδιά: εκπαιδευτές ενηλίκων, εκπαιδευτικές μέθοδοι, νέοι εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης, NEETs.

Εισαγωγή

Οι εκπαιδευτικές μέθοδοι που εφαρμόζονται από τους εκπαιδευτές στο πλαίσιο προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων, έχουν αποτελέσει αντικείμενο πληθώρας θεωρητικών μελετών και εμπειρικών ερευνών. Ο Κόκκος (2005) δίνει μεγάλη έμφαση στην εφαρμογή εκπαιδευτικών τεχνικών που ενισχύουν την ενεργητική συμμετοχή των ενηλίκων εκπαιδευομένων. Η ενεργητική συμμετοχή τους μπορεί να υποστηριχθεί από συγκεκριμένες τεχνικές που στοχεύουν στον διάλογο και την αλληλεπίδραση, τόσο μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευομένων, όσο και μεταξύ των ίδιων των εκπαιδευομένων, ώστε να ενισχύεται ο κριτικός στοχασμός, η επίλυση προβλημάτων και η εξεύρεση λύσεων, καθώς και η μάθηση μέσα από την πράξη και το βίωμα. Ορισμένες από τις ενεργητικές τεχνικές που προτείνει ο Κόκκος (2005), περιλαμβάνουν την εμπλουτισμένη εισήγηση, τη συζήτηση, τον καταγισμό ιδεών, τις ομάδες εργασίας, τις μελέτες περίπτωσης, τις ασκήσεις, την προσομοίωση και το παιχνίδι ρόλων. Στο πλαίσιο εφαρμογής τέτοιων εκπαιδευτικών τεχνικών, ο εκπαιδευτής αναλαμβάνει ρόλο συντονισμού και διευκόλυνσης της μαθησιακής διαδικασίας, μεριμνώντας για την ενεργοποίηση όλων των εκπαιδευομένων. Επίσης, υποστηρίζει και εμπνυχώνει τους εκπαιδευομένους, σεβόμενος τις απόψεις που εκφράζουν, το δικαίωμά τους να κάνουν λάθη και τις δυνατότητές τους (Κόκκος, 2005).

Ο Jarvis (2004) καταδεικνύει τη συσχέτιση που υπάρχει ανάμεσα στις συνθήκες μάθησης των ενηλίκων και τις διδακτικές προσεγγίσεις, διακρίνοντας παράλληλα τις διδακτικές μεθόδους σε δασκαλοκεντρικές και μαθητοκεντρικές και επισημαίνοντας ότι οι υπερβολικά δασκαλοκεντρικές μέθοδοι είναι ακατάλληλες για την εκπαίδευση ενηλίκων. Περαιτέρω διακρίνει τις μαθητοκεντρικές διδακτικές μεθόδους σε ομαδικές και ατομικές. Οι ομαδικές μαθητοκεντρικές διδακτικές μέθοδοι του Jarvis (2004) ταυτίζονται σε μεγάλο βαθμό με τις ενεργητικές εκπαιδευτικές τεχνικές που προτείνει ο Κόκκος (2005), οι οποίες εξετάστηκαν παραπάνω.

1. Θεωρητικό πλαίσιο

Έχει ερευνητικό ενδιαφέρον να εξεταστεί κατά πόσον ορισμένες από τις παραπάνω μαθητοκεντρικές διδακτικές μεθόδους, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ειδικά για τους NEETs, δηλαδή τους νέους που δεν εργάζονται και δεν είναι εγγεγραμμένοι σε κάποιο πρόγραμμα τυπικής ή μη τυπικής εκπαίδευσης, επειδή το συγκεκριμένο θέμα δεν έχει εξεταστεί διεξοδικά. Από τις μαθητοκεντρικές διδακτικές μεθόδους που αναφέρει ο Jarvis (2004), η μάθηση μέσω

παιχνιδιών (gaming) και οι ομάδες θεραπείας (therapy groups), ενδέχεται να ανταποκρίνονται στα ιδιαίτερα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά των NEETs (Κυρίδης & Φωτόπουλος, 2016. Ψηφίδου, 2016), όπως επιβεβαιώνει το έργο ‘PLAY YOUR SKILLS’ (<https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/neets/resources/play-your-skills>) που έχει συμπεριληφθεί ως καλή πρακτική στη Δέσμη εργαλείων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (EEK) του Cedefop για την ενδυνάμωση των NEETs (Cedefop, 2022β).

Οι Παυλή Κορρέ κ.ά. (2016) προσδιόρισαν και περιέγραψαν αναλυτικά τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, αναφορικά με το εκπαιδευτικό υλικό που προορίζεται για εκπαιδευτικά προγράμματα με πληθυσμό-στόχο τους NEETs, το οποίο εκπονήθηκε βάσει διερεύνησης εκπαιδευτικών αναγκών. Ειδική αναφορά κάνουν «στη συμβολή που μπορεί να έχει η αξιοποίηση ενεργητικών τεχνικών και βιωματικών μεθόδων στα μαθησιακά αποτελέσματα» (Παυλή Κορρέ κ.ά., 2016, σ. 203) των NEETs, δεδομένου ότι οι εν λόγω τεχνικές όχι μόνο ενθαρρύνουν την ενεργητική συμμετοχή του πληθυσμού-στόχου στη μαθησιακή διεργασία, αλλά συμβάλλουν και στην προσωπική ανάπτυξη και την ενίσχυση των κοινωνικών δεξιοτήτων. Επιπλέον, οι Παυλή Κορρέ κ.ά. (2016), αναφέρονται στην απαραίτητη ικανότητα των εκπαιδευτών να προσεγγίζουν τους NEETs και να σχετίζονται μαζί τους με ενσυναίσθηση, κατανοώντας τις ανησυχίες τους και βοηθώντας τους να αντιμετωπίσουν τους φόβους τους και τα εμπόδια στη μάθηση ώστε να οδεύουν μέσω αναστοχασμού σε προσωπικές και κατ’ επέκταση κοινωνικές αλλαγές. Τέλος, τονίζουν την ευαισθησία που αναμένεται να επιδεικνύει ο εκπαιδευτής στη δυναμική της ομάδας των εκπαιδευόμενων NEETs, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες των μελών και προσαρμόζοντας αναλόγως το εκπαιδευτικό υλικό και τις εκπαιδευτικές τεχνικές του.

Αξίζει ακόμη να γίνει ειδική αναφορά σε δύο σημαντικές προσεγγίσεις από το επιστημονικό πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων, οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών παρεμβάσεων για NEETs. Η πρώτη θεωρητική προσέγγιση προκύπτει από τις εκπαιδευτικές απόψεις του Freire (Φρέιρε, 1977). Οι αρχές της απελευθερωτικής εκπαίδευσης που τη διέπουν, περιλαμβάνουν τον δημοκρατικό και δημιουργικό διάλογο μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευομένων, την ενίσχυση της κριτικής σκέψης των εκπαιδευομένων, καθώς επίσης και την κοινωνικοποίηση και τον μετασχηματισμό της γνώσης ως αναπόσπαστο μέρος της μαθησιακής διεργασίας (Μάνθου, 2007). Ο πληθυσμός-στόχος των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Freire (Φρέιρε, 1977) ήταν ενήλικοι αναλφάβητοι απομακρυσμένων αγροτικών περιοχών της Βραζιλίας. Η μέθοδος του Freire εστίαζε στην εξατομικευμένη προσέγγιση της κοινωνικής πραγματικότητας των εκπαιδευομένων (Φρέιρε, 1977). Ο πρωτοποριακός και διαχρονικός χαρακτήρας της καταδεικνύεται από το ότι τα στοιχεία αυτά αποτελούν ακόμη και σήμερα τη βάση για την κατάρτιση αποτελεσματικών εκπαιδευτικών παρεμβάσεων, όπως αυτές που περιλαμβάνονται στη δέσμη εργαλείων EEK του Cedefop (2022α) για την αντιμετώπιση της πρόωρης εγκατάλειψης της εκπαίδευσης: ευέλικτα εκπαιδευτικά συστήματα, εξατομικευμένη υποστήριξη, εξατομικευμένα εκπαιδευτικά προγράμματα και ενεργοποίηση της κοινότητας των εκπαιδευομένων.

Σημαντικό ρόλο στο πλαίσιο της θεώρησης του Freire καταλαμβάνουν οι διδακτικές τεχνικές. Ο Freire απέρριπτε την «τραπεζική» αντίληψη της εκπαίδευσης (Φρέιρε, 1977), δηλαδή την κάθετη μεταβίβαση γνώσεων από τον εκπαιδευτή στον εκπαιδευόμενο, που χαρακτηρίζει τις δασκαλοκεντρικές διδακτικές μεθόδους (Κόκκος, 2005). Υπήρξε από τους πρωτοπόρους υποστηρικτές των μαθητοκεντρικών διδακτικών τεχνικών. Η αναποτελεσματικότητα των δασκαλοκεντρικών τεχνικών έχει επιβεβαιωθεί εμπειρικά και από τους NEETs μέσω της έκφρασης δυσαρέσκειας για το παραδοσιακό εκπαιδευτικό σύστημα (Λυτρίβη, 2020. Παπαδάκης, 2016). Όσον αφορά ειδικότερα τις εκπαιδευτικές τεχνικές που ενδείκνυνται στο πλαίσιο της ΕΕΚ, σχετικά πρόσφατη μελέτη του Cedefop (2015) επισημαίνει ότι η υιοθέτηση των μαθητοκεντρικών εκπαιδευτικών τεχνικών λειτουργεί αποτελεσματικότερα όταν συμπληρώνεται από ένα πολυδιάστατο πλαίσιο που λαμβάνει υπόψη τις ακόλουθες οκτώ διαστάσεις: διαμόρφωση επαγγελματικής ταυτότητας, αυθεντικότητα μαθησιακών δραστηριοτήτων, συνοχή και συνεκτικότητα μαθησιακών εμπειριών για τους εκπαιδευόμενους (π.χ. σύνδεση θεωρίας και πρακτικών ασκήσεων), καλλιέργεια δημιουργικής σκέψης, προσαρμογή της διδασκαλίας στις δυνατότητες των εκπαιδευόμενων, coaching, ανάπτυξη δεξιοτήτων αυτορρύθμισης και ενίσχυση του κριτικού στοχασμού. Λαμβάνοντας υπόψη τόσο τα επιτυχημένα αποτελέσματα της εκπαιδευτικής παρέμβασης του Freire (Μάνθου, 2007) σε μία ευπαθή κοινωνική ομάδα, όσο και την ευρύτερη απήχηση των ιδεών του μέσω της αντανάκλασής τους στις μαθητοκεντρικές/ενεργητικές εκπαιδευτικές τεχνικές, οι εν λόγω τεχνικές φαίνεται να είναι κατάλληλες και για την περίπτωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που απευθύνονται σε NEETs.

Εξίσου επίκαιρη παραμένει η θεωρία της μετασχηματίζουσας μάθησης του Mezirow (Mezirow κ. συν., 2007), για τη στοιχειοθέτηση της οποίας ο Mezirow αντλεί στοιχεία και από την εκπαιδευτική προσέγγιση του Freire (Φρέιρε, 1977). Η μετασχηματίζουσα μάθηση αναφέρεται στη μαθησιακή διεργασία κατά την οποία εντοπίζονται και μετασχηματίζονται προβληματικά και δυσλειτουργικά πλαίσια αναφοράς (απόψεις, νοητικές συνήθειες ως πλέγμα απόψεων και νοηματοδοτικές προοπτικές), έτσι ώστε αυτά να καταστούν «πιο περιεκτικά, πολυσχιδή, ανοικτά, συναισθηματικά έτοιμα για αλλαγή και στοχαστικά, προκειμένου να παραγάγουν πεποιθήσεις και απόψεις που θα αποδειχθούν περισσότερο αληθινές ή πιο ικανές να δικαιολογήσουν την παρώθηση σε δράση» (Mezirow κ. συν., 2007, σ. 47). Αναπόσπαστο μέρος της μετασχηματίζουσας μάθησης είναι η συμμετοχή σε ένα συγκεκριμένο είδος γόνιμου διαλόγου, τον στοχαστικό διάλογο (Mezirow κ. συν., 2007). Τη σημασία του δημοκρατικού διαλόγου, στο πλαίσιο μιας εκπαιδευτικής παρέμβασης που απευθύνεται σε ενηλίκους, είχε ήδη καταδείξει ο Freire και επεξεργάστηκε περαιτέρω ο Mezirow, επισημαίνοντας ότι ο στοχαστικός διάλογος περιλαμβάνει την κριτική αξιολόγηση των παραδοχών, τόσο των ίδιων των εκπαιδευόμενων όσο και των άλλων, που ευθύνονται για τη συχνά ασυνείδητη εδραίωση των δυσλειτουργικών απόψεων και νοητικών συνθηθειών. Μέσω του στοχαστικού διαλόγου οι εν λόγω παραδοχές μπορούν να αντικατασταθούν από άλλες πιο αξιόπιστες και πιο λειτουργικές, οι οποίες ωθούν τους εκπαιδευόμενους σε ανάληψη αποτελεσματικότερης δράσης, τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο. Η στόχευση της εκπαιδευτικής παρέμβασης στην ανάληψη δράσης είναι ένα ακόμα κοινό σημείο με την εκπαιδευτική

προσέγγιση του Freire (Φρέιρε, 1977), με τη διαφορά ότι ο Mezirow (Mezirow κ. συν., 2007) δεν περιορίζει την επιτυχία της στην ανάληψη κοινωνικής και συλλογικής δράσης μόνο, αλλά θεωρεί επίσης χρήσιμη την ανάληψη δράσης σε προσωπικό επίπεδο.

Μέσα από τον στοχαστικό διάλογο συντελούνται οι μετασχηματισμοί απόψεων και νοητικών συνηθειών, οι οποίοι συχνά ακολουθούν κάποια παραλλαγή των παρακάτω φάσεων (Mezirow κ. συν., 2007):

1. Ένα αποπροσανατολιστικό δίλημμα.
2. Αυτοεξέταση των συναισθημάτων φόβου, οργής, ενοχής ή ντροπής.
3. Κριτική αξιολόγηση των παραδοχών.
4. Το άτομο αναγνωρίζει την πηγή της δυσαρέσκειάς του και μοιράζεται με άλλους τη διεργασία του μετασχηματισμού.
5. Διερεύνηση επιλογών για νέους ρόλους, σχέσεις και δράσεις.
6. Σχεδιασμός ενός προγράμματος δράσης.
7. Απόκτηση γνώσεων και ικανοτήτων για την υλοποίηση του σχεδίου.
8. Δοκιμή των νέων ρόλων.
9. Οικοδόμηση ικανότητας και αυτοπεποίθησης για τους νέους ρόλους και τις σχέσεις.
10. Επανένταξη στη ζωή σύμφωνα με τις συνθήκες που έχουν πλέον διαμορφωθεί από τις νέες προοπτικές.

Παρατηρείται μεγάλη συνάφεια της θεωρίας της μετασχηματίζουσας μάθησης με τις παρεμβάσεις εκπαίδευσης ενηλίκων για NEETs. Η επανένταξη, η οποία αναφέρεται στο δέκατο στάδιο των φάσεων μετασχηματισμού που περιγράφει ο Mezirow (Mezirow κ. συν., 2007) αποτελεί συχνά τον πρωταρχικό στόχο των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων που απευθύνονται στους NEETs. Βασικός σκοπός των παρεμβάσεων αυτών είναι να υποστηρίξουν την εκπαιδευτική, επαγγελματική και/ή κοινωνική επανένταξή τους (Cedefop, 2022β).

2. Έρευνα

2.1. Σκοπιμότητα της έρευνας

Υπάρχουν σημαντικά ερευνητικά ευρήματα που καταδεικνύουν τη δυσαρέσκεια των NEETs για το τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα και τις δασκαλοκεντρικές εκπαιδευτικές μεθόδους που εφαρμόζονται στο πλαίσιό του στην Ελλάδα (Λυτρίβη, 2020. Παπαδάκης, 2016). Τα εν λόγω ευρήματα συνάδουν σε πολύ μεγάλο βαθμό με τη θεωρία της εκπαίδευσης ενηλίκων που προκρίνει την καταλληλότητα των ενεργητικών εκπαιδευτικών τεχνικών για τους ενήλικους εκπαιδευομένους (Jarvis, 2004. Κόκκος, 2005. Παυλή Κορρέ, 2018). Οι εμπειρικές έρευνες (Λυτρίβη, 2020. Παπαδάκης, 2016. Παπαδάκης, 2013. ΕΙΕΑΔ, 2019. ΕΙΕΑΔ, 2018. Χηνάκης,

2018) που επισκοπήθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας έχουν επίσης συμβάλει καταλυτικά στο να αναδυθούν οι δυσλειτουργικές απόψεις και νοητικές συνήθειες των NEETs, οι οποίες συνδέονται άρρηκτα με τους παράγοντες κινδύνου (Cedefop, 2022β. Eurofound, 2016) που τους οδηγούν σε αυτή την κατάσταση. Επιπλέον, συνθέτουν πρόσφορο πεδίο για την εφαρμογή και την επαλήθευση προσεγγίσεων όπως ο δημοκρατικός διάλογος και ο κριτικός στοχασμός, που απορρέουν από θεωρητικές και πρακτικές προσεγγίσεις του πεδίου της εκπαίδευσης ενηλίκων, όπως αυτές του Freire (Φρέιρε, 1977) και του Mezirow (Mezirow κ. συν., 2007).

Ακολουθώντας την ευρύτερη προβληματική που αναπτύχθηκε παραπάνω, πραγματοποιήθηκε εμπειρική έρευνα συλλογής ποσοτικών δεδομένων με σκοπό τη διερεύνηση των εκπαιδευτικών μεθόδων που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτές ενηλίκων στις εκπαιδευτικές παρεμβάσεις που απευθύνονται σε NEETs στην Ελλάδα. Η παρούσα έρευνα κρίθηκε σκόπιμη προκειμένου να καλυφθούν, στο μέτρο του δυνατού, ερευνητικά κενά και να συμπληρωθούν ελλιπή εμπειρικά δεδομένα αναφορικά με τις εκπαιδευτικές τεχνικές που εφαρμόζονται στην περίπτωση των NEETs στην Ελλάδα. Βάσει των παραπάνω, η παρούσα εργασία πραγματεύεται το εξής ερευνητικό ερώτημα: «Ποιες εκπαιδευτικές τεχνικές εφαρμόζουν οι εκπαιδευτές ενηλίκων στο πλαίσιο εκπαιδευτικών παρεμβάσεων ΕΕΚ που απευθύνονται σε NEETs στην Ελλάδα;».

Τα ευρήματά της μπορούν να αξιοποιηθούν στον σχεδιασμό προγραμμάτων επαγγελματικής ανάπτυξης και επιμόρφωσης εκπαιδευτών ενηλίκων. Μπορούν, επίσης, να ληφθούν υπόψη κατά τον σχεδιασμό εκπαιδευτικών παρεμβάσεων για NEETs. Επιπλέον, η έρευνα επιθυμεί να συμβάλει στην επικαιροποίηση εργαλείων υποστήριξης εκπαιδευτών ενηλίκων και υπευθύνων χάραξης πολιτικής ενισχύοντας τη συζήτηση και την ευαισθητοποίηση σε θέματα που αφορούν την (επ)ένταξη των NEETs στην επαγγελματική εκπαίδευση ή κατάρτιση και/ή την αγορά εργασίας στην Ελλάδα. Τέλος, η παρούσα εργασία επιθυμεί να αποτελέσει τη βάση για τη συγκριτική προσέγγιση του θέματος σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ενθαρρύνοντας παράλληλα την ανταλλαγή καλών πρακτικών σε περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Η έρευνα υλοποιήθηκε στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικής εργασίας μεταπτυχιακού προγράμματος στην Εκπαίδευση Ενηλίκων στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

2.2 Μεθοδολογία

Ως τεχνική συλλογής ποσοτικών δεδομένων επιλέχθηκε το ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο δημιουργήθηκε από τους ερευνητές, καταρτίστηκε και απεστάλη στους ερωτώμενους ηλεκτρονικά και υπεβλήθη από αυτούς επίσης ηλεκτρονικά. Οι ερευνητές διατήρησαν ενεργό τον σύνδεσμο στον οποίο ήταν διαθέσιμο το ερωτηματολόγιο για τρεις εβδομάδες, διασφαλίζοντας χρονικό περιθώριο τουλάχιστον δύο εβδομάδων σε όλους τους συμμετέχοντες για τη συμπλήρωσή του. Ο εκτιμώμενος χρόνος για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου δεν υπερέβαινε τα 10 λεπτά. Το ερωτηματολόγιο περιείχε ένα εισαγωγικό συνοδευτικό κείμενο, το οποίο εξηγούσε τη διαδικασία και τους σκοπούς της έρευνας και

παρείχε τη δυνατότητα επικοινωνίας με τους ερευνητές σε περίπτωση που υπήρχε ανάγκη για διευκρινίσεις.

Τον πληθυσμό-στόχο της παρούσας έρευνας αποτέλεσαν εκπαιδευτές ενηλίκων που απασχολούνταν σε εκπαιδευτικές παρεμβάσεις που υλοποιούνταν στην Ελλάδα κατά το ακαδημαϊκό έτος 2021-2022 και απευθύνονταν σε μία ή περισσότερες υποκατηγορίες NEETs (Cedefop, 2022β. Eurofound, 2016) ή σε εκπαιδευμένους με έναν τουλάχιστον παράγοντα κινδύνου να καταστούν NEETs (Cedefop, 2022β. Eurofound, 2016). Χρησιμοποιήθηκε τυχαίο δείγμα πιθανότητας (Γαλατά κ.ά., 2017. Cohen, Manion&Morrison, 2005). Δεδομένου ότι ο πληθυσμός των εν λόγω εκπαιδευτών δεν είναι κάπου καταγεγραμμένος, ο μόνος τρόπος πρόσβασης στους εκπαιδευτές αυτούς ήταν μέσω επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς οργανισμούς στους οποίους ενδέχεται να εργάζονται και αποστολής σε αυτούς του ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου που καταρτίστηκε στο πλαίσιο διεξαγωγής της παρούσας έρευνας, με το αίτημα να προωθηθεί στους εκπαιδευτές. Οι συγκεκριμένοι εκπαιδευτικοί οργανισμοί εντοπίστηκαν κατόπιν συζητήσεων των ερευνητών με εμπειρογνώμονες που έχουν ασχοληθεί ερευνητικά με το αντικείμενο των NEETs και/ή απασχολούνται σε αρμόδιους φορείς (π.χ. ΕΟΠΠΕΠ, ΟΑΕΔ). Συγκεκριμένα, το ερωτηματολόγιο απεστάλη σε ιδιωτικά και δημόσια ΙΕΚ, ιδιωτικά και δημόσια ΚΔΒΜ, ΚΠΑ2 ΟΑΕΚ, ΙΕΚ ΟΑΕΔ, ΚΕΚ ΟΑΕΔ, ΚΕΚ ΑΜΕΑ ΟΑΕΔ, ΣΔΕ, ΚΔΒΜ Δήμων, προκειμένου να προωθηθεί στους εκπαιδευτές των NEETs. Κατόπιν της διαδικασίας που περιγράφηκε παραπάνω, το τυχαίο δείγμα πιθανότητας αποτέλεσαν 65 εκπαιδευτές.

Κατά την αποστολή του ερωτηματολογίου προέκυψαν ορισμένες σημαντικές δυσκολίες, οι οποίες αξίζει να επισημανθούν. Αρχικά, φαίνεται να επικρατεί ασάφεια και αβεβαιότητα ως προς τους εκπαιδευτικούς οργανισμούς που υλοποιούν εκπαιδευτικές παρεμβάσεις που απευθύνονται σε NEETs στην Ελλάδα, καθιστώντας εξαιρετικά δύσκολο τον εντοπισμό τους και κατ' επέκταση τον εντοπισμό των εκπαιδευτών ενδιαφέροντος. Τα στοιχεία επικοινωνίας των εκπαιδευτών δεν είναι πάντα δημοσιευμένα στο διαδίκτυο, επομένως η μόνη δίοδος προσέγγισής τους ήταν μέσω των εκπαιδευτικών οργανισμών στους οποίους απασχολούνται, των οποίων όμως τα στοιχεία επικοινωνίας επίσης δεν είναι πάντα διαθέσιμα.

Στο ερωτηματολόγιο συμπεριλήφθηκαν οι εξής επτά ερωτήσεις:

1. Ποιες από τις παρακάτω δυσλειτουργικές απόψεις και νοητικές συνήθειες των NEETs έχετε εντοπίσει στον πληθυσμό-στόχο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στα οποία έχετε απασχοληθεί; (πολλαπλής επιλογής)
2. Λαμβάνετε υπόψη τις δυσλειτουργικές απόψεις των NEETs κατά την επιλογή των εκπαιδευτικών τεχνικών που εφαρμόζετε; (δυνατότητα επιλογής απάντησης μεταξύ τριών επιλογών «Ναι»/«Όχι»/«Δεν γνωρίζω»)
3. Ποιες από τις παρακάτω εκπαιδευτικές μεθόδους και πρακτικές εφαρμόζετε; (πολλαπλής επιλογής)

4. Συμμετέχουν οι εκπαιδευόμενοι στην επιλογή των εκπαιδευτικών τεχνικών που εφαρμόζετε; (δυνατότητα επιλογής απάντησης μεταξύ τριών επιλογών «Ναι»/«Όχι»/«Δεν γνωρίζω»)
5. Οι εκπαιδευτικές τεχνικές που επιλέγετε και εφαρμόζετε συνδέονται με τους μαθησιακούς στόχους τους οποίους επιδιώκουν να πετύχουν οι NEETs; (δυνατότητα επιλογής απάντησης μεταξύ τριών επιλογών «Ναι»/«Όχι»/«Δεν γνωρίζω»)
6. Ποιοι από τους παρακάτω μαθησιακούς στόχους σε επίπεδο γνώσεων/δεξιοτήτων/στάσεων εκτιμάτε ότι είναι σημαντικοί για τους NEETs; (πολλαπλής επιλογής)
7. Αξιοποιείτε κάποιο από τα παρακάτω εργαλεία υποστήριξης για τον σχεδιασμό και/ή την υλοποίηση της εκπαιδευτικής παρέμβασης; (πολλαπλής επιλογής)

Στην επόμενη ενότητα παρουσιάζεται η ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν.

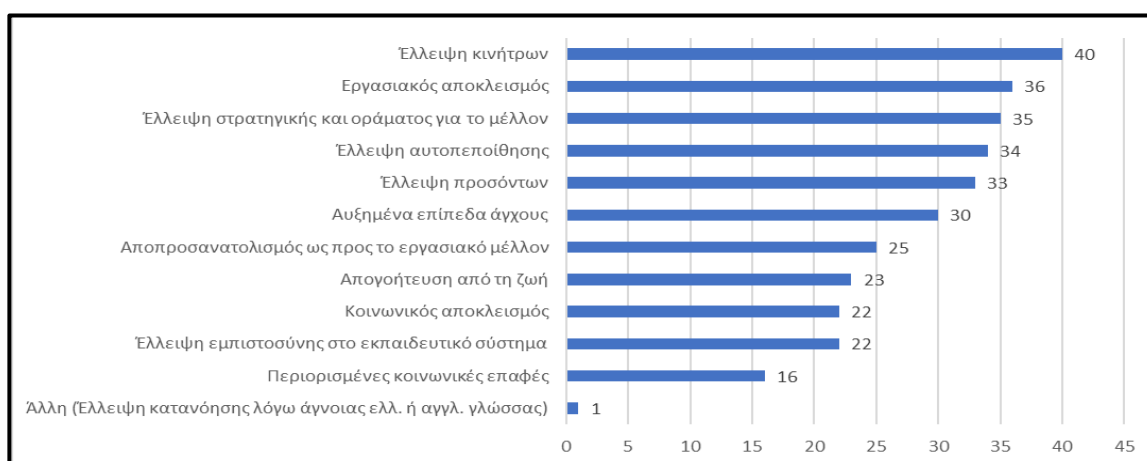
2.3. Ανάλυση δεδομένων

2.3.1. Δυσλειτουργικές απόψεις και/ή νοητικές συνήθειες των NEETs

Αρχικά ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να προσδιορίσουν τις δυσλειτουργικές απόψεις και νοητικές συνήθειες των NEETs που έχουν εντοπίσει στο εκπαιδευτικό κοινό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στα οποία έχουν απασχοληθεί. Τους παρασχέθηκε μία αρχική προτεινόμενη λίστα δυσλειτουργικών απόψεων και νοητικών συνηθειών. Η λίστα καταρτίστηκε από τους ερευνητές βάσει ευρημάτων προηγούμενων ερευνών (Λυτρίβη, 2020. Παπαδάκης, 2016). Οι συμμετέχοντες μπορούσαν να επιλέξουν όσες από τις δυσλειτουργικές απόψεις και/ή νοητικές συνήθειες της λίστας είχαν εντοπίσει στο πλαίσιο της διδακτικής τους εμπειρίας. Τους δινόταν επίσης η δυνατότητα να προσδιορίσουν δυσλειτουργικές απόψεις και νοητικές συνήθειες που δεν περιλαμβάνονταν στην προτεινόμενη λίστα αλλά οι ίδιοι έχουν εντοπίσει. Οι απαντήσεις τους διαμορφώθηκαν ως εξής και παρουσιάζονται κατά φθίνουσα σειρά:

Πίνακας 1. Δυσλειτουργικές απόψεις και/ή νοητικές συνήθειες των NEETs (Ποσοστά)

Δυσλειτουργική άποψη και/ή νοητική συνήθεια	%
Έλλειψη κινήτρων	61.54
Εργασιακός αποκλεισμός	55.38
Έλλειψη στρατηγικής και οράματος για το μέλλον	53.85
Έλλειψη αυτοπεποίθησης	52.31
Έλλειψη προσόντων	50.77
Αυξημένα επίπεδα άγχους	46.15
Αποπροσανατολισμός ως προς το εργασιακό μέλλον	38.46
Απογοήτευση από τη ζωή	35.38
Έλλειψη εμπιστοσύνης στο εκπαιδευτικό σύστημα	33.85
Κοινωνικός αποκλεισμός	33.85
Περιορισμένες κοινωνικές επαφές	24.62
Άλλη: Ελλιπής, ανεπαρκής ή παντελής έλλειψη κατανόησης λόγω άγνοιας της ελληνικής ή αγγλικής γλώσσας	1.54

Graph 1. Δυσλειτουργικές απόψεις και/ή νοητικές συνήθειες των NEETs (Συχνότητα)

Όπως παρατηρείται στον Πίνακα 1 και το Διάγραμμα 1, οι δυσλειτουργικές απόψεις και νοητικές συνήθειες που εντοπίζονται συχνότερα από τους συμμετέχοντες αφορούν την έλλειψη κινήτρων των NEETs, τον εργασιακό αποκλεισμό τους, την έλλειψη στρατηγικής και οράματος για το μέλλον και την έλλειψη αυτοπεποίθησης.

2.3.2. Δυσλειτουργικές απόψεις των NEETs κατά την επιλογή εκπαιδευτικών τεχνικών

Η επόμενη ερώτηση διερευνούσε το εάν οι συμμετέχοντες λαμβάνουν υπόψη τις δυσλειτουργικές απόψεις των NEETs κατά την επιλογή των εκπαιδευτικών τεχνικών που εφαρμόζουν. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων απάντησε ότι τις λαμβάνει υπόψη (83,08% του δείγματος). Στον Πίνακα 2 παρουσιάζονται αναλυτικά οι απαντήσεις των συμμετεχόντων:

Πίνακας 2. Δυσλειτουργικές απόψεις των NEETs κατά την επιλογή εκπαιδευτικών τεχνικών

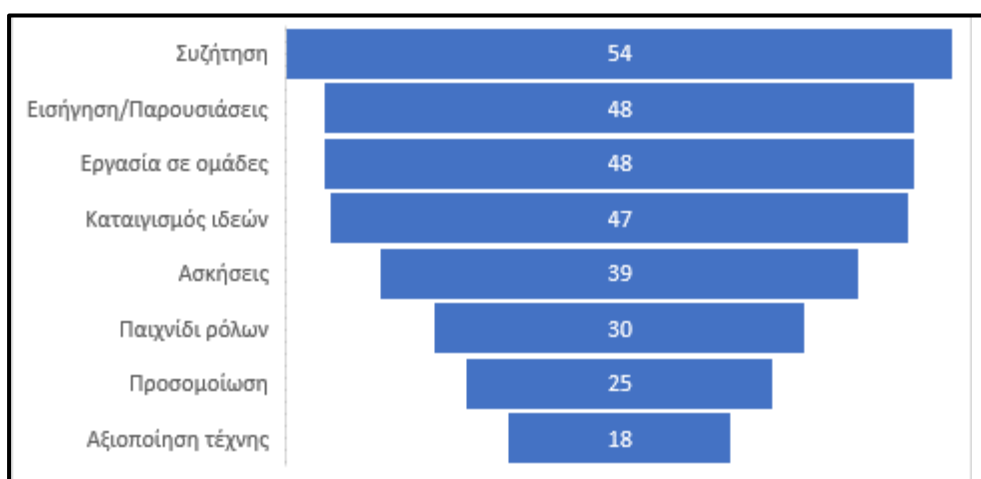
Λαμβάνετε υπόψη τις δυσλειτουργικές απόψεις των NEETs κατά την επιλογή των εκπαιδευτικών τεχνικών που εφαρμόζετε;	Frequency	%
Ναι	54	83.1
Δεν γνωρίζω	9	13.8
Όχι	2	3.1
Total	65	100.0

2.3.3. Εκπαιδευτικές τεχνικές που εφαρμόζουν οι εκπαιδευτές των NEETs

Η επόμενη ερώτηση ζητούσε από τους συμμετέχοντες να προσδιορίσουν τις εκπαιδευτικές τεχνικές που εφαρμόζουν όταν απευθύνονται σε NEETs. Τους παρασχέθηκε μία λίστα εκπαιδευτικών τεχνικών (Jarvis, 2004. Κόκκος, 2005. Παπαδάκης κ.ά., 2016), από την οποία μπορούσαν να επιλέξουν όσες εφαρμόζουν, και τους δόθηκε επίσης η δυνατότητα να προσδιορίσουν εκπαιδευτικές τεχνικές που εφαρμόζουν αλλά δεν περιλαμβάνονταν στην προτεινόμενη λίστα. Οι απαντήσεις τους διαμορφώθηκαν ως εξής και παρουσιάζονται κατά φθίνουσα σειρά, από τις εκπαιδευτικές τεχνικές που χρησιμοποιούν οι περισσότεροι συμμετέχοντες προς αυτές που χρησιμοποιούν οι λιγότεροι (στον Πίνακα 3 δίνονται τα αντίστοιχα ποσοστά, ενώ στο Διάγραμμα 2 παρουσιάζεται η συχνότητα):

Πίνακας 3. Εκπαιδευτικές τεχνικές που εφαρμόζουν οι εκπαιδευτές των NEETs (Ποσοστά)

Εκπαιδευτική τεχνική	%
Συζήτηση	83.08
Εισήγηση/Παρουσιάσεις	73.85
Εργασία σε ομάδες	73.85
Καταιγισμός ιδεών	72.31
Ασκήσεις	60.00
Παιχνίδι ρόλων	46.15
Προσομοίωση	38.46
Αξιοποίηση τέχνης	27.69
Άλλη: Αξιοποίηση ανάλογων εμπειριών από πρόγραμμα στο εξωτερικό	1.54

Graph 2. Εκπαιδευτικές τεχνικές που εφαρμόζουν οι εκπαιδευτές των NEETs (Συχνότητα)

Οι απαντήσεις δείχνουν ότι οι συμμετέχοντες εφαρμόζουν σε μεγάλο βαθμό ενεργητικές μαθητοκεντρικές τεχνικές, με προτίμηση στη συζήτηση, την εργασία σε ομάδες και τον καταιγισμό ιδεών. Μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων απάντησε επίσης ότι χρησιμοποιεί την τεχνική της εισήγησης/παρουσιάσεων.

2.3.4. Συμμετοχή των NEETs στην επιλογή εκπαιδευτικών τεχνικών

Στην επόμενη ερώτηση οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν αν οι εκπαιδευόμενοι NEETs συμμετέχουν στην επιλογή των εκπαιδευτικών τεχνικών που εφαρμόζουν. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς η πλειοψηφία των συμμετεχόντων (87,69%) απάντησε «Ναι». Οι απαντήσεις τους παρουσιάζονται αναλυτικά στον Πίνακα 4.

Πίνακας 4. Συμμετοχή των NEETs στην επιλογή εκπαιδευτικών τεχνικών

Συμμετέχουν οι εκπαιδευόμενοι NEETs στην επιλογή των εκπαιδευτικών τεχνικών που εφαρμόζετε;	Frequency	%
Ναι	57	87.7
Όχι	5	7.7
Δεν γνωρίζω	3	4.6
Total	65	100.0

2.3.5. Σύνδεση εκπαιδευτικών τεχνικών με μαθησιακούς στόχους των NEETs

Η αμέσως επόμενη ερώτηση εξέταζε αν οι εκπαιδευτικές τεχνικές που επιλέγουν και εφαρμόζουν οι συμμετέχοντες συνδέονται με τους μαθησιακούς στόχους που επιδιώκουν να πετύχουν οι NEETs. Και στην εν λόγω ερώτηση η πλειοψηφία των συμμετεχόντων (87,69%) απάντησε «Ναι». Οι απαντήσεις τους παρουσιάζονται αναλυτικά στον Πίνακα 5.

Πίνακας 5. Σύνδεση εκπαιδευτικών τεχνικών με μαθησιακούς στόχους των NEETs

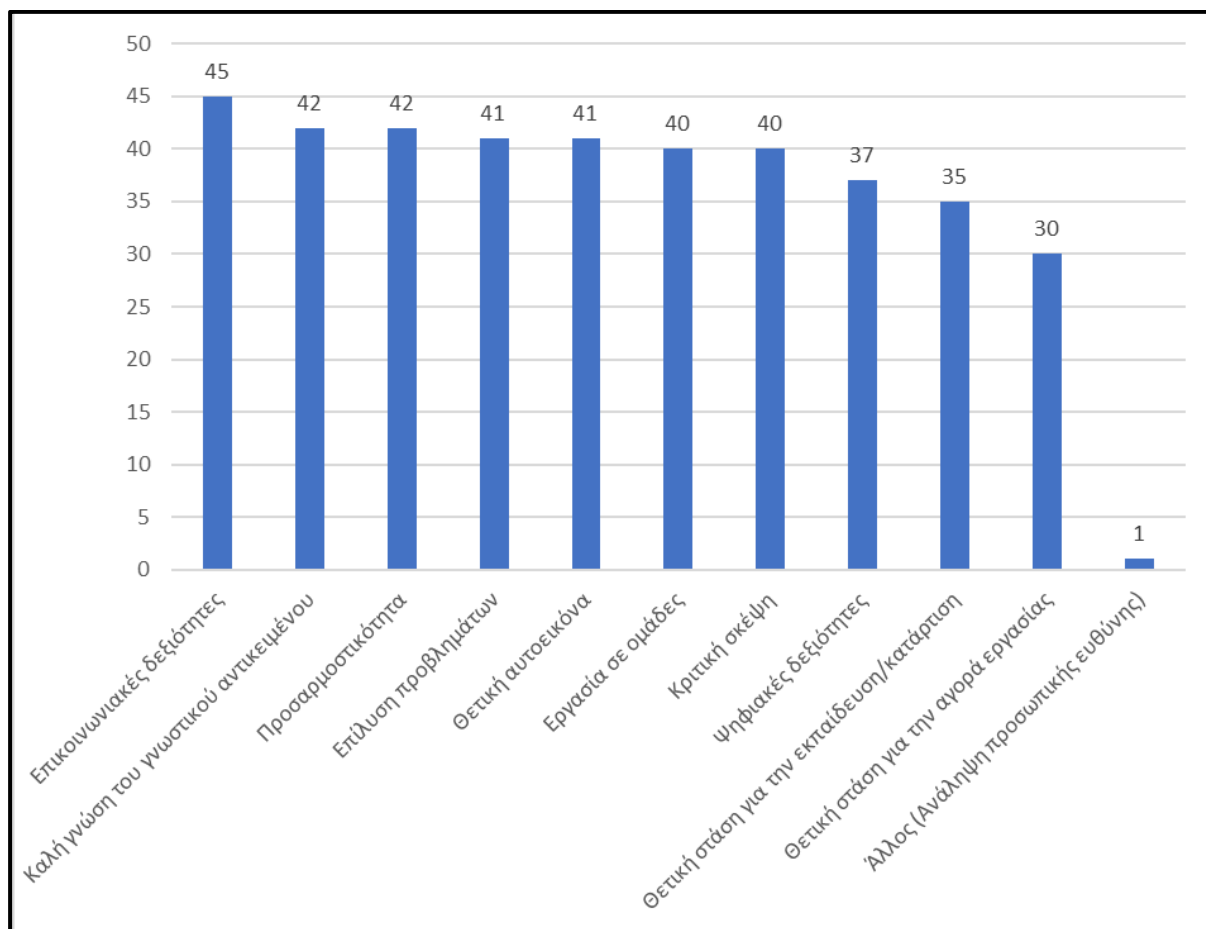
Οι εκπαιδευτικές τεχνικές που επιλέγετε και εφαρμόζετε συνδέονται με τους μαθησιακούς στόχους τους οποίους επιδιώκουν να πετύχουν οι NEETs;	Frequency	%
Ναι	57	87.7
Δεν γνωρίζω	7	10.8
Όχι	1	1.5
Total	65	100.0

2.3.6. Μαθησιακοί στόχοι των NEETs

Στη συνέχεια διερευνήθηκε ποιοι μαθησιακοί στόχοι σε επίπεδο γνώσεων/δεξιοτήτων/στάσεων εκτιμούν οι συμμετέχοντες ότι είναι σημαντικοί για τους NEETs. Παρασχέθηκε στους συμμετέχοντες μία λίστα πιθανών μαθησιακών στόχων των NEETs σε επίπεδο γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων (Jarvis, 2004. Κόκκος, 2005. Λυτρίβη, 2020), από την οποία μπορούσαν να επιλέξουν όσους εκτιμούν ότι είναι σημαντικοί για τον εκπαιδευτικό πληθυσμό. Τους δόθηκε επίσης η δυνατότητα να προσδιορίσουν μαθησιακούς στόχους που δεν περιλαμβάνονταν στην προτεινόμενη λίστα αλλά οι ίδιοι εκτιμούν ότι είναι σημαντικοί. Οι απαντήσεις τους διαμορφώθηκαν ως εξής και παρουσιάζονται κατά φθίνουσα σειρά, με βάση τους μαθησιακούς στόχους που οι περισσότεροι συμμετέχοντες επεσήμαναν ως σημαντικούς (στον Πίνακα 6 δίνονται τα αντίστοιχα ποσοστά, ενώ στο Διάγραμμα 3 παρουσιάζεται η συχνότητα):

Πίνακας 6. Μαθησιακοί στόχοι των NEETs (Ποσοστά)

Μαθησιακός στόχος	%
Επικοινωνιακές δεξιότητες	69.23
Καλή γνώση του γνωστικού αντικειμένου	64.62
Προσαρμοστικότητα	64.62
Επίλυση προβλημάτων	63.08
Θετική αυτοεικόνα	63.08
Εργασία σε ομάδες	61.54
Κριτική σκέψη	61.54
Ψηφιακές δεξιότητες	56.92
Θετική στάση για την εκπαίδευση/κατάρτιση	53.85
Θετική στάση για την αγορά εργασίας	46.15
Άλλη: Αξιοποίηση ανάλογων εμπειριών από πρόγραμμα στο εξωτερικό	1.54

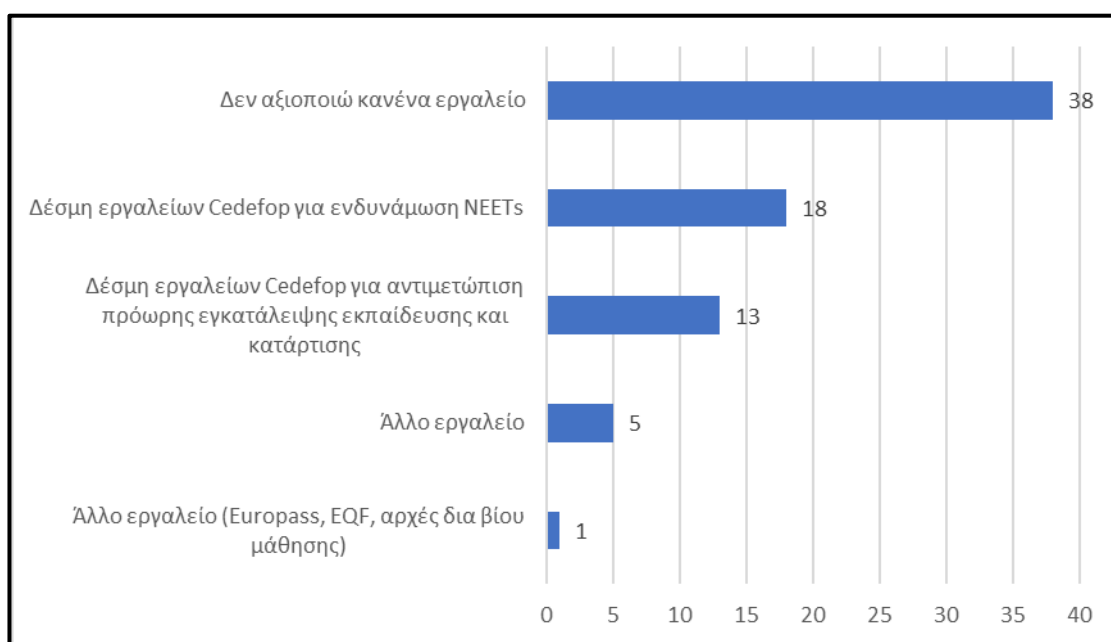
Graph 3. Μαθησιακοί στόχοι των NEETs (Συχνότητα)

2.3.7. Εργαλεία υποστήριξης που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτές των NEETs

Η τελευταία ερώτηση διερευνούσε αν οι συμμετέχοντες αξιοποιούν κάποιο εργαλείο υποστήριξης για τον σχεδιασμό και/ή την υλοποίηση μιας εκπαιδευτικής παρέμβασης. Παρασχέθηκε στους συμμετέχοντες μία ενδεικτική λίστα εργαλείων, από την οποία μπορούσαν να επιλέξουν όσα από αυτά χρησιμοποιούν. Τους δόθηκε επίσης η δυνατότητα να προσδιορίσουν εργαλεία που δεν περιλαμβάνονταν στην προτεινόμενη λίστα αλλά οι ίδιοι χρησιμοποιούν. Οι απαντήσεις τους διαμορφώθηκαν ως εξής και παρουσιάζονται κατά φθίνουσα σειρά, ξεκινώντας από τα εργαλεία που χρησιμοποιούν οι περισσότεροι και οδεύοντας προς τα εργαλεία που χρησιμοποιούν οι λιγότεροι (στον Πίνακα 7 δίνονται τα αντίστοιχα ποσοστά, ενώ στο Διάγραμμα 4 παρουσιάζεται η συχνότητα):

Πίνακας 7. Εργαλεία υποστήριξης που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτές των NEETs κατά τον σχεδιασμό και/ή την υλοποίηση εκπαιδευτικών παρεμβάσεων (ποσοστά)

Μαθησιακός στόχος	%
Δεν αξιοποιώ κανένα εργαλείο	58.46
Δέσμη εργαλείων ΕΕΚ του Cedefop για την ενδυνάμωση των νέων ΕΑΕΚ	27.69
Δέσμη εργαλείων ΕΕΚ του Cedefop για την αντιμετώπιση της πρόωρης εγκατάλειψης εκπαίδευσης και κατάρτισης	20.00
Άλλο εργαλείο	7.69
Άλλο: Europass, EQF, αρχές δια βίου μάθησης	1.54

Graph 4. Εργαλεία υποστήριξης που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτές των NEETs κατά τον σχεδιασμό και/ή την υλοποίηση εκπαιδευτικών παρεμβάσεων (Συχνότητα)

Οι απαντήσεις παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες δεν χρησιμοποιούν κανένα εργαλείο υποστήριξης για τον σχεδιασμό και/ή την υλοποίηση μιας εκπαιδευτικής παρέμβασης ΕΕΚ.

3. Συμπεράσματα-Συζήτηση

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσει τις εκπαιδευτικές μεθόδους που εφαρμόζουν οι εκπαιδευτές ενηλίκων στο πλαίσιο εκπαιδευτικών προγραμμάτων που απευθύνονται σε NEETs στην Ελλάδα. Από τα ευρήματα της έρευνας συμπεραίνεται ότι οι εκπαιδευτές των NEETs στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά δημιουργικοί κατά τη διδασκαλία, καθώς χρησιμοποιούν μεγάλο εύρος μαθητοκεντρικών και ενεργητικών εκπαιδευτικών τεχνικών, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην εργασία σε ομάδες. Το εν λόγω εύρημα συνάδει με τη θεωρία της εκπαίδευσης ενηλίκων και επιβεβαιώνει τα ευρήματα προγενέστερων ερευνών ως προς την αποτελεσματικότητα και την καταλληλότητα των μαθητοκεντρικών εκπαιδευτικών τεχνικών όταν οι εκπαιδευόμενοι είναι ενήλικοι και πιο συγκεκριμένα όταν ανήκουν στην ειδική κατηγορία των NEETs (Κόκκος, 2005. Jarvis, 2004. Παπαδάκης κ.ά., 2014).

Επιπλέον, οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι εντοπίζουν ορισμένες δυσλειτουργικές συνήθειες των NEETs και προσαρμόζουν τις εκπαιδευτικές τους τεχνικές αναλόγως. Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι σχετικά χαμηλό ποσοστό των συμμετεχόντων (34%) έχουν εντοπίσει την έλλειψη εμπιστοσύνης των NEETs στο εκπαιδευτικό σύστημα ως ελλοχεύουσα δυσλειτουργική νοητική συνήθειά τους, μολονότι αυτή έχει επισημανθεί σε προγενέστερες έρευνες (Λυτρίβη, 2020. Παπαδάκης, 2016). Τα ιδιαίτερα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά των NEETs, συμπεριλαμβανομένων των πιθανών δυσλειτουργικών νοητικών συνηθειών τους, θα μπορούσαν ενδεχομένως να αποτελέσουν αντικείμενο επιμόρφωσης των εκπαιδευτών των NEETs.

Επιπρόσθετα, οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι επιδιώκουν τη συμμετοχή των εκπαιδευομένων στην επιλογή των εκπαιδευτικών τεχνικών που εφαρμόζουν και ότι συνδέουν τις εκπαιδευτικές τους τεχνικές με τους μαθησιακούς στόχους των NEETs. Από τα ευρήματα της έρευνας, διαφαίνεται ότι οι εκπαιδευτικές τεχνικές που εφαρμόζουν οι εκπαιδευτές ενηλίκων στην περίπτωση των NEETs, ευθυγραμμίζονται με τους μαθησιακούς τους στόχους. Υπενθυμίζεται ότι οι επικρατέστερες εκπαιδευτικές τεχνικές που αναδύθηκαν από την έρευνα ήταν η συζήτηση, η εισήγηση, η εργασία σε ομάδες και ο καταγισμός ιδεών, ενώ οι επικρατέστεροι μαθησιακοί στόχοι ήταν οι επικοινωνιακές δεξιότητες, η καλή γνώση του γνωστικού αντικείμενου, η προσαρμοστικότητα, η επίλυση προβλημάτων και η θετική αυτοεικόνα.

Τέλος, το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων (58%) δεν χρησιμοποιεί κανένα διαθέσιμο εργαλείο υποστήριξης κατά τον σχεδιασμό και/ή την υλοποίηση της εκπαιδευτικής παρέμβασης στην οποία απασχολείται. Το εν λόγω εύρημα επισημαίνει ένα ακόμη πιθανό θέμα επιμόρφωσης που θα μπορούσε να ενδιαφέρει τους εκπαιδευτές των NEETs.

Δεδομένου ότι η παρούσα εργασία εντάσσεται στο πλαίσιο μελέτης ενός σύνθετου κοινωνικού φαινομένου, τα ευρήματα της ποσοτικής έρευνας συμπληρώθηκαν με δεδομένα ποιοτικής προσέγγισης, προκειμένου να επιτευχθεί τριγωνοποίηση και να αυξηθεί η αξιοπιστία που προσδίδεται στα ερευνητικά δεδομένα (Γαλατά κ.ά., 2017). Οι ερευνητές προτίθενται να

δημοσιεύσουν τα συμπληρωματικά ευρήματα της ποιοτικής προσέγγισης στο προσεχές μέλλον.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Γαλατά, Π.-Β., Βεργίδης, Δ., Δακοπούλου, Α., Καλογρίδη, Σ., Κεδράκα, Κ., Τσιμπουκλή, Α. (2017). *Η διεξαγωγή της έρευνας στην εκπαίδευση ενηλίκων – Εγχειρίδιο μεθοδολογίας*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Cedefop (2022α). *VET toolkit for tackling early leaving. Source of support to policy makers and education and training providers*. Constantly updated. Ανακτήθηκε από <https://www.cedefop.europa.eu/en/toolkits/vet-toolkit-tackling-early-leaving>
- Cedefop (2022β). *VET toolkit for empowering NEETs. Source of support to young people not in employment, education or training*. Constantly updated. Ανακτήθηκε από <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/neets>
- Cedefop (2015). *Vocational pedagogies and benefits for learners: practices and challenges in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Cedefop research paper; No 47. Ανακτήθηκε από https://www.cedefop.europa.eu/files/5547_en.pdf
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2005). *Research Methods in Education. Fifth edition*. London and New York: Routledge / Falmer.
- ΕΙΕΑΔ (2019). *Επαγγελματική κατάρτιση νέων «εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (NEETs)» στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση: η περίπτωση του προγράμματος για το «σούπερ μάρκετ Λάρισα ΑΒΕΕ»*. Ανακτήθηκε από <https://www.eiead.gr/nea-ekdosi-eiead-2019-gia-tin-epaggelmati/>
- ΕΙΕΑΔ (2018). *Η επαγγελματική κατάρτιση στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού ταμείου προσαρμογής στην παγκοσμιοποίηση: η περίπτωση του «σούπερ μάρκετ Λάρισα ΑΒΕΕ»*. Ανακτήθηκε από <http://www.eiead.gr/publications/docs/xxx/%CE%95%CE%A4%CE%A0-%CE%A3%CE%9C%20%CE%9B%CE%91%CE%A1%CE%99%CE%A3%CE%91-%CE%95%CE%A1%CE%95%CE%A5%CE%9D%CE%91%20%CE%93%CE%99%CE%91%20%CE%A4%CE%97%CE%9D%20%CE%9A%CE%91%CE%A4%CE%91%CE%A1%CE%A4%CE%99%CE%A3%CE%97,%202018.pdf>
- Eurofound (2016). *Exploring the diversity of NEETs*. Ανακτήθηκε από https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1602en.pdf
- Jarvis, P. (2004). *Adult Education & Lifelong Learning. Theory and Practice. 3rd edition*. London and New York: RoutledgeFalmer.
- Κόκκος, Α. (2005). *Μεθοδολογία Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Τόμος Β, Εκπαιδευτικές Μέθοδοι*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

- Κυρίδης, Α. & Φωτόπουλος, Ν. (2016). Διαστάσεις της κοινωνικής ευπάθειας και της παρέμβασης για την κοινωνική ενσωμάτωση των NEETs. Στο *Νέα γενιά και NEETs στην Ελλάδα της κρίσης, οι επείγουσες διαστάσεις του προβλήματος: Έρευνα και Ολοκληρωμένη Παρέμβαση*. Επιμ. Νίκος Παπαδάκης, Αργύρης Κυρίδης, Νίκος Φωτόπουλος. Αθήνα: Ι. Σιδέρης. Ανακτήθηκε από http://neets2.soc.uoc.gr/wp-content/uploads/2016/04/1.PAPADAKHS_KYRIDIS_FOTOPOULOS-YOUTHandNEETS_Book-1.pdf
- Λυτρίβη, Ι. (2020). *Οι NEETs στην Ελλάδα και διεθνώς. Ερμηνευτικές προσεγγίσεις*. Διδακτορική διατριβή. Πανεπιστήμιο Κρήτης, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης.
- Μάνθου, Χ. (2007). Το παιδαγωγικό πρόγραμμα του Freire. Στο *Εκπαίδευση Ενηλίκων*, τεύχος 10. Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων / Μεταίχμιο.
- Mezirow, J. & συνεργάτες (2007). *Η Μετασχηματίζουσα Μάθηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Παπαδάκης, Ν. (2016). Έρευνα και ολοκληρωμένη παρέμβαση για τους NEETs και τη νεανική ανεργία: το έργο 'NEETs2' και το φαινόμενο του dis-engaged self. Στο *Νέα γενιά και NEETs στην Ελλάδα της κρίσης, οι επείγουσες διαστάσεις του προβλήματος: Έρευνα και Ολοκληρωμένη Παρέμβαση*. Επιμ. Νίκος Παπαδάκης, Αργύρης Κυρίδης, Νίκος Φωτόπουλος. Αθήνα: Ι. Σιδέρης. Ανακτήθηκε από http://neets2.soc.uoc.gr/wp-content/uploads/2016/04/1.PAPADAKHS_KYRIDIS_FOTOPOULOS-YOUTHandNEETS_Book-1.pdf
- Παπαδάκης, Ν. (2013). *Βαρόμετρο Απόντων: οι NEETs (Young People Not in Education, Employment or Training) στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης. Ανακτήθηκε από http://neets2.soc.uoc.gr/wp-content/uploads/2016/06/BOOK_NEETS.pdf
- Παπαδάκης, Ν., Κυρίδης, Α. & Παπαντώνης, Α. (2014). *Οι NEETs (Young People not in Education, Employment or Training) στην Ελλάδα. Τα βασικά πορίσματα της έρευνας Βαρόμετρο Απόντων*. Ανακτήθηκε από <https://www.slideshare.net/dtampouris/neets-1>
- Παυλή Κορρέ, Μ. (2018). *Σχεδιασμός και Υλοποίηση Προγραμμάτων Ηλεκτρονικής Μάθησης (e-learning)*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Παυλή Κορρέ, Μ., Παπαγερίδου, Δ., Βαμβακίδου, Ι. (2016). Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα από το πρόγραμμα reskilling για τους Neets. Στο *Νέα γενιά και NEETs στην Ελλάδα της κρίσης, οι επείγουσες διαστάσεις του προβλήματος: Έρευνα και Ολοκληρωμένη Παρέμβαση*. Επιμ. Νίκος Παπαδάκης, Αργύρης Κυρίδης, Νίκος Φωτόπουλος. Αθήνα: Ι. Σιδέρης. Ανακτήθηκε από http://neets2.soc.uoc.gr/wp-content/uploads/2016/04/1.PAPADAKHS_KYRIDIS_FOTOPOULOS-YOUTHandNEETS_Book-1.pdf
- Φρέιρε, Π. (1977). *Η αγωγή του καταπιεζόμενου*, μτφρ. Γιάννης Κρητικός. Αθήνα: Εκδόσεις Ράππα.
- Χηνάκης, Χ. (2018). *Neets και Δια βίου μάθηση: Τα προγράμματα ΔΒΜ και ο ρόλος τους στην αντιμετώπιση του φαινομένου των Neets στην Ελλάδα*. Ερευνητική Διπλωματική Εργασία. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Παιδαγωγική Σχολή, Τμήμα

Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης. Ανακτήθηκε από
ikee.lib.auth.gr/record/299399/files/GRI-2018-22428.pdf

Ψηφίδου, Ρ. (2016). Αντιμετωπίζοντας την πρόωρη εγκατάλειψη της εκπαίδευσης και κατάρτισης: Ποια είναι τα επόμενα βήματα στην Ευρώπη; Στο *Νέα γενιά και NEETS στην Ελλάδα της κρίσης, οι επείγουσες διαστάσεις του προβλήματος: Έρευνα και Ολοκληρωμένη Παρέμβαση*. Επιμ. Νίκος Παπαδάκης, Αργύρης Κυρίδης, Νίκος Φωτόπουλος. Αθήνα: Ι. Σιδέρης. Ανακτήθηκε από http://neets2.soc.uoc.gr/wp-content/uploads/2016/04/1.PAPADAKHS_KYRIDIS_FOTOPOULOS-YOUTHandNEETS_Book-1.pdf